

Рилски въ бюстъ, гологлавъ, облѣченъ въ фелонъ, съ кръстъ въ дѣсната рѣка и свитѣкъ въ лѣвата. Отъ дветѣ страни на бюста стои надписъ: ст иѡан рилски, а въ кръга около: сын хрисовоуль стго ѡца иѡанна рилскаго. Изработката на печата не е художествена, а е дори несръчна, каквито сж и буквитѣ. Титлитѣ на царя въ грамотата не съвпадатъ съ титлитѣ му на печата, а това несъгласие не е могло да се допусне отъ царската канцелария. Писмото на грамотата следва официалния и правиленъ търновски правописъ презъ втората половина на XIV в., а правописътъ на печата освенъ че издава неграмотностъ, но и редакцията му е сръбска. Като имамъ това предъ видъ и като зная сждбинитѣ на откъсванитѣ златни печати на повечето отъ грамотитѣ, запазени сега въ книгохранилищата на манастиритѣ и библиотекиитѣ, убеденъ съмъ, че печатътъ не е отъ времето на грамотата, а по-късна направа. Сжщинскиятъ печатъ ще да е билъ откъснатъ при турското нашествие или при запустяването на манастира презъ втората четвъртъ на XV в. Когато манастирътъ се възобновилъ и доста замогналъ, именно презъ втората половина на XV в. и насетне, тогава именно братството ще да се е погрижило да стѣкми своята грамота съ това, що ѣ липсвало — съ златенъ печатъ. Това е могло да стане следвателно презъ XV—XVI в., когато и сръбската редакция почва да завладява книжовнитѣ навици въ Рила. Печатътъ не ще е отъ XVIII в., защото тогава вече руската редакция бѣше взела връхъ. Въ краесловието тогава се пишеше ѣ, а не ѣ, както е на нашия печатъ. Буквата **и** въ подписитѣ на печата сжщо така издава врѣме преди XVII—XVIII в.: тя е писвана съ водоравна напрѣчна чертица (**и**), а не съ кóса чертица (**и**), която форма се засили у насъ подъ влиянието на печатнитѣ църковни книги, донесани отъ Русия отъ XVII в. насамъ. Българскиятъ историкъ о. Паисий поменава за рилския печатъ. Срв. Исторія славъноболгарская. Изд. Йор. Ивановъ, стр. 61. Печатътъ отвѣтре не е оловенъ или сребъренъ, както мислятъ нѣкои, а цѣлиятъ е златенъ. Да ли при изработката на новия печатъ се е знаело нѣщо за формата на стария и да ли следвателно е било вложено нѣщо старинско въ образа на царъ Шишмана, това се не знае. Фактъ е само това, че отъ рилския печатъ бѣ заетъ лика на Шишмана и, чрезъ литографии и други начини, той